

ни⁶⁴. Дори и азъ самиятъ когато съмъ размишлявалъ върху тѣзи промѣни, съмъ бивалъ донѣкжде склоненъ да приема това мнение. Все пакъ, понеже нашата свободна воля не е мъртва, мисля, че сждбата има дѣлъ върху половината на дѣлата ни и че другата половина, или приблизително толкова, управляваме ние. Азъ бихъ оприличилъ сждбата на една буйна река, която, като придойде, залива равнинитѣ, събаря дърветата и постройкитѣ и разрушава единия брѣгъ, а върху другия натрупва наносъ, безъ нѣкой да смѣе и да може да се противопостави на бѣсната ѳ мощъ. Това, разбира се, съвсемъ не прѣчи на хората, когато рѣката си тече спокойно, да издигнатъ защитни стени и насипи, така че, когато, придойде да не може да причини никакви пакости. Сжщото нѣщо наблюдаваме и при сждбата: тя проявява своята мощъ тогава, когато не срѣща съпротива. Ако хвърлите погледъ върху Италия, която е огнището на тѣзи промѣни, ще видите, че тя представлява една равнина безъ каквито и да било насипи и защитни стени. Ако тя, подобно на Германия, Франция и Испания, разполагаше съ нужднитѣ защитителни сили, нѣмаше да бжде наводнена никакъ или толкова отъ чужденцитѣ. Това, колкото се отнася изобщо до противопоставянето на сждбата.

Ако разгледаме, обаче, нѣщата по-подробно, ще видимъ, че има случаи, когато единъ князь днесъ преуспѣва, а на другия день се проваля, безъ да може нещастieto му да се отдаде на нѣкаква промѣна въ поведението или характера му. Азъ смѣтамъ, че това се дължи на причинитѣ, които вече изложихъ надълго, а именно: че князетѣ, които разчитатъ твърде много на благоволенieto на сждбата, пропадатъ, щомъ тя отвърне погледа си отъ тѣхъ. Смѣтамъ още, че ония князе, които се приспособяватъ къмъ изискванията на времето, винаги